

16–18-vuotiaiden nuorten seksuaalikasvatuksen merkitys seksuaaliterveydessä

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

LAB-ammattikorkeakoulu

Terveystieteiden osasto (AMK), sosiaali- ja terveysala

2024

Moona Järvinen, Elina Sihvo ja Noora Vaittinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Järvinen, Moona Sihvo, Elina Vaittinen, Noora	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 24	Valmistumisaika 2024
Työn nimi 16–18-vuotiaiden nuorten seksuaalikasvatuksen merkitys seksuaaliterveydessä Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto Terveydenhoitaja (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio LAB-ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä <p>Seksuaalisuus on läsnä ihmisen koko elämän ajan, se kehittyy ja muuttuu yksilön eri elämän vaiheissa. Sukupuoli, sukupuoliroolit, seksuaalinen suuntautuminen ja lisääntyminen ovat osa seksuaalisuutta. Seksuaaliterveys on merkittävä osa kasvua ja kehitystä nuoruudessa. Se ilmenee tiedon hakemisena, omien rajojen tunnistamisena sekä vastuullisena käyttäytymisenä. Nuoret tarvitsevat ajantasaista ja luotettavaa tietoa seksuaaliterveyteen liittyen. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on varmistaa, että nuorilla on tarvittavat tiedot ja taidot, joilla huolehtia omasta seksuaaliterveydestä.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten seksuaalikasvatus vaikuttaa 16–18-vuotiaiden nuorten seksuaaliterveyteen. Tutkimuskysymykset keskittyivät seksuaalikasvatuksen tarjontaan Suomessa sekä sen vaikutuksiin nuorten seksuaaliterveydelle ja siihen, koetaanko nykyinen seksuaalikasvatus riittäväksi. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoitui 14 tutkimusartikkelia. Tiedonhaussa hyödynnettiin lisäksi neljää lähdettä Terveysportista sekä avoimella verkkohauulla valikoitui seitsemän julkaisua. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksien mukaan nykyinen seksuaalikasvatus ei vastaa nuorten tarpeita eikä ole riittävän laadukasta. Toisen asteen opiskelijat kokevat, että kouluissa tarjottu seksuaalikasvatus on pintapuolista ja puutteellista. Erityisen haasteellisena seksuaalikasvatuksessa koetaan eri kulttuuritaustojen huomioiminen. Opiskelijat toivovat seksuaalikasvatukselta konkreettisuutta sekä heidän näkökulmien ja arvojen huomioimista.</p>		
Asiasanat seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalikasvatus, nuoret		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Järvinen, Moona	Thesis, UAS	2024
Sihvo, Elina	Number of Pages	
Vaittinen, Noora	24	
Title of Publication		
<p>The significance of sexual education for 16-18-year-old adolescents in sexual health</p> <p>Descriptive literature review</p>		
Name of Degree		
Public health care nurse (UAS)		
Name, title and organization of the client		
LAB University of Applied Sciences		
Abstract		
<p>Sexuality is present throughout a person's entire life, it develops and changes in different phases of an individual's life. Gender, gender roles, sexual orientation, and reproduction are part of sexuality. Sexual health is an important part of growth and development in youth, it appears as seeking knowledge, identifying personal boundaries, and engaging in responsible behavior. Young people need up-to-date and reliable information about sexual health. The goal of sex education is to ensure that young people have the necessary knowledge and skills to take care of their own sexual health.</p> <p>The aim of the thesis was to investigate how sex education affects the sexual health of 16-18-year-old adolescents. The research questions focused on the provision of sex education in Finland and its effects on the sexual health of young people, and whether the current sex education is considered sufficient. The thesis was conducted as a descriptive literature review. The material for the literature review contained 14 research articles. In Addition, four sources from Terveystieto were used in the information retrieval process, and seven publications were selected through manual search. The material was analyzed by using a data-driven content analysis approach.</p> <p>According to the results of the thesis, the current sex education does not meet the needs of young people and is not of sufficient quality. Secondary school students feel that the sex education offered in schools is superficial and incomplete. Addressing different cultural backgrounds is particularly challenging in sex education. Students hope for sex education to be concrete and to consider their perspectives and values.</p>		
Keywords		
sexuality, sexual health, sexual education, adolescents		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Keskeiset käsitteet.....	2
2.1	Seksuaalisuus	2
2.2	Seksuaaliterveys	2
2.3	Seksuaalikasvatus.....	4
2.4	Raskauden ja seksitautien ehkäisy.....	5
2.5	Seksitaudit.....	6
2.6	Teiniraskaudet.....	7
3	Opinnäytetyön toteutus.....	8
3.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	8
3.2	Tiedonhaku ja aineiston valinta	9
3.3	Aineiston analyysi.....	10
4	Tulokset.....	12
4.1	Seksuaalikasvatus Suomessa.....	12
4.2	Seksuaalikasvatuksen vaikutukset seksuaaliterveyteen	13
4.3	Toisen asteen tarjoaman seksuaalikasvatuksen riittävyys	15
5	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	17
5.1	Eettisyys ja luotettavuus	17
5.2	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset.....	17
5.3	Jatkotutkimusehdotukset	19
	Lähteet	21

Liite 1. Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto

1 Johdanto

Seksuaalisuus on läsnä ihmisen koko elinkaaren ajan, se kehittyy ja muuttaa muotoaan sekä merkitystään läpi elämän. Seksuaalisuus voidaan nähdä yhtenä ihmisen ilmaisun ja olemisen tapoina. Hyväksyvällä suhteella omaan seksuaalisuuteen voi olla merkittävä vaikutus yksilön fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. (MIELI ry 2021.) Seksuaalisuus ja seksuaaliterveys on olennainen osa nuoren kasvua ja kehitystä. Nuoren seksuaaliterveyskäyttäytyminen voi ilmetä esim. tiedon hakemisena, omien rajojen tunnistamisena, tunnetaitojen kehittymisenä sekä vastuullisena seksuaalikäyttäytymisenä. (Santalahti 2018b.)

Voidakseen pitää hyvää huolta omasta seksuaaliterveydestään, nuori tarvitsee ajankohtaista ja luotettavaa tietoa seksuaaliterveyteen liittyen. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on, että nuori saa riittävät tiedot ja taidot omaa sekä muiden seksuaalisuutta koskevissa asioissa. Tällaiset tiedot ja taidot johtavat hyvään seksuaaliseen itsetuntoon. (Santalahti 2018b.)

Valitsimme opinnäytetyön aiheeksi seksuaalikasvatuksen merkityksen nuorten seksuaaliterveyteen. Aihe on tärkeä, sillä se on olennainen osa ihmisen terveyttä ja hyvinvointia, ja näin ollen sen vaikutus kansanterveyteen on merkittävä. (Klementti & Raussi-Lehto 2014, 10.) Maailma muuttuu ja kehittyy jatkuvasti, sosiaalinen media tuo omat haasteensa seksuaaliterveyteen. Seksuaalisuus on voimakkaasti esillä netissä sekä mainonnassa ja se voi osaltaan antaa epärealistisen kuvan nuorelle seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Toisaalta media voi olla myös seksuaalikasvatuksen tukena, sillä esimerkiksi koulumaailmassa sitä voidaan hyödyntää työvälineenä. (Santalahti 2018b.)

Seksuaalisuus kehittyy jatkuvasti ja aiheeseen liittyen löytyy paljon aikaisempaa tutkimusta. Tahdoimme selvittää, millaista seksuaalikasvatusta Suomessa tarjotaan ja koetaanko se riittäväksi, sekä sen vaikutuksia nuorten seksuaalikäyttäytymiseen ja näin ollen seksuaaliterveyteen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä kirjallisuuskatsaus, joka tutkii, miten seksuaalikasvatus vaikuttaa 16–18-vuotiaiden nuorten seksuaaliterveyteen. Opinnäytetyön tavoitteena on etsiä ja kerätä tietoa seksuaalikasvatuksen vaikutuksista 16–18-vuotiaiden nuorten seksuaaliterveyteen liittyen.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Miten seksuaalikasvatusta tarjotaan Suomessa?
2. Minkälainen vaikutus seksuaalikasvatuksella on nuorten seksuaaliterveyteen?
3. Koetaanko toisen asteen tarjoama seksuaalikasvatus riittäväksi?

2 Keskeiset käsitteet

2.1 Seksuaalisuus

Seksuaalisuus on hyvin laaja käsite. WHO eli Maailman terveysjärjestö on määritellyt seksuaalisuuden pitämään sisällä sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja -roolin, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, intimitteetin, erotiikan ja lisääntymisen. Seksuaalisuutta ilmaistaan ja koetaan esimerkiksi halujen, ajatusten, fantasioiden, käyttäytymistapojen, erilaisten roolien ja ihmissuhteiden kautta. Se on keskeinen osa ihmisyyttä. (WHO 2010.) Vaikka seksuaalisuudelle on olemassa monia virallisia määritelmiä, on jokaisella nuorella oikeus määrittellä itse mitä seksuaalisuus hänen elämässään tarkoittaa ja mikä merkitys sillä on. Seksuaalisuus on parhaimmassa tapauksessa voimavara. (Santalahti 2018a.)

Nuorilla seksuaalinen identiteetti ja oma sukupuoli-identiteetti voivat hämmentää. Nuoruudessa etsitään itseään ja tapaa ilmaista omaa seksuaalisuutta ja sukupuolta. Seksuaalisuudessa, kuten muussakin kehityksessä on kehitysportaittaiset vaiheet, joissa eteneminen eli psykoseksuaalinen kehittyminen mahdollistaa aikuisuudessa nautinnollisen seksuaalisuuden. Pohja seksuaaliselle hyvinvoinnille luodaan jo varhaislapsuudessa. (Santalahti 2018a.)

2.2 Seksuaaliterveys

WHO määrittelee seksuaaliterveyden seksuaalisuuteen liittyväksi fyysisen, psyykkisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Hyvä seksuaaliterveys koostuu kunnioittavasta ja positiivisesta asenteesta seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin liittyen, sekä mahdollisuudesta turvallisiin ja nautinnollisiin seksuaalikokemuksiin. Jotta hyvä seksuaaliterveys toteutuu, tarvitaan jokaisen ihmisen seksuaalisten oikeuksien kunnioittamista, suojelemista ja toteuttamista. (WHO 2010.)

Seksuaaliterveys on osa ihmisen kokonaisvaltaista terveyttä, ja vaikka seksi ei olisi nuorelle toimintana vielä ajankohtainen, on seksuaaliterveys tärkeä osa nuoren hyvinvointia. Nuorilla tärkeitä seksuaaliterveydessä huomioitavia asioita ovat nuoruuden kehitystehtävät, murrosiän kehitys, seksitautien ja raskauden ehkäisy, sekä raskaus. (Santalahti 2018a.)

Seksuaaliterveyden mittareina voidaan pitää esimerkiksi seksitautien, teiniraskauksien ja aborttien tilastollista määrää. Nuoren omaa kokemusta seksuaalisesta hyvinvoinnista on myös tärkeää kuunnella. Tällaisia seksuaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita on esimerkiksi oman seksuaalisuuden tai kumppanin kanssa jaetun seksin kokeminen nautinnollisena, turvallisenä, sekä itseä kunnioittavana ja arvostavana. Jotta voidaan saavuttaa hyvä seksuaaliterveys ja ylläpitää sitä, edellytetään korkeatasoisia nuorille suunnattuja

seksuaaliterveyspalveluja, sekä riittävää oikeassa kehitysvaiheessa annettua ja oikein kohdennettua seksuaalikasvatusta. (Santalahti 2018b.)

Seksuaalisuutta voi esiintyä myös riskikäyttäytymisenä, jolla tarkoitetaan sellaista seksuaalista käyttäytymistä, joka voi vahingoittaa joko itseään tai muita. Sillä voi olla haittavaikutuksia niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Riskikäyttäytymisen fyysisiä haittoja ovat ei-toivotut raskaudet, hepatiitti, seksitaudit, HIV, sekä väkivallan kokeminen. Psyykkisiä haittoja ovat mielenterveyden häiriöt, traumatisoituminen ja sosiaalinen syrjäytyminen. Varhaisnuorilla eli 13–15-vuotiailla voi esiintyä riskikäyttäytymistä, seksuaalisen toiminnan ollessa ikään ja kehitystasoon poikkeavaa. (Kaltiala-Heino ym. 2015.)

Riskikäyttäytymiseen voi vaikuttaa moni asia, mutta rikollisuus ja käytöshäiriöt on yhdistetty varhaiseen seksuaaliseen aktiivisuuteen sekä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen. Rikollisuus ja riskialtis seksuaalinen käyttäytyminen, liittyvät usein yksilön voimakkaaseen impulsiivisuuteen sekä sensaatiohakuisuuteen, joiden voidaan odottaa pysyvän yhteydessä myöhäisessä murrosiässä ja jopa varhaisaikuisuudessa. (Savioja ym. 2018.) On todettu, että nuorten varhainen puberteetti liittyy riskejä ottavaan seksuaalikäyttäytymiseen. Seksuaalista riskikäyttäytymistä on lähes poikkeuksetta yhdistetty myös mielenterveyshäiriöihin, etenkin masennukseen. Jos nuoren lapsuudessa on ollut hyväksikäyttöä, on se merkittävä altistaja seksuaaliselle riskikäyttäytymiselle. (Kaltiala-Heino ym. 2015.)

Vuoden 2023 kouluterveyskyselystä käy ilmi, että 10,2 % ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista ilmoitti kokeneensa seksuaalista väkivaltaa kuluneen vuoden aikana. Tyttöjen osuus oli tässä huomattavasti poikia suurempi. Lukiolaisista 8 % ilmoitti kokeneensa seksuaalista väkivaltaa viimeisen vuoden aikana. Myös lukiolaisissa tyttöjen osuus seksuaaliväkivaltaa kokeneista oli suurempi. Sekä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista, että lukiolaisista lähes puolet tytöistä oli vastannut seksuaalista häirintää ja ehdottelua viimeisen vuoden aikana koskevaan kysymykseen myöntävästi, kun taas poikien osuus molemmissa oppilaitoksissa oli alle 9 %. Kyselystä käy myös ilmi, että nuoret kokevat eniten seksuaalista häirintää puhelimen ja internetin välityksellä. (THL 2023.)

Nuoria seksuaaliselta väkivallalta suojaavat lämpimät perhesuhteet, yhteisöllinen tuki, kokemus elämänhallinnasta ja nuoren arvot. Seurustelusuhteissa tapahtuva seksuaalinen väkivalta voi usein jäädä pimentoon niillä nuorilla, jotka ovat kokeneet väkivaltaa muillakin elämän alueilla, eivätkä tunnista seksuaalista väkivaltaa rikokseksi. Nuoret voivat jättää kertomatta seurustelusuhteessa tapahtuvasta väkivallasta myös häpeän takia. Seksuaalisen väkivallan ehkäisyn kuuluisi alkaa jo lapsuudessa, jolloin kotona ja päiväkodissa opetetaan lapselle turvataitoja ja omien rajojen tuntemista. Asenteiden muokkaamisessa ja oikean tiedon jakamisessa on neuvoloilla, varhaiskasvatuksella ja kouluilla merkittävä rooli. Olisi

tärkeää, että kaikki nuorten kanssa työskentelevät olisivat koulutettuja käsittelemään nuorten kanssa näitä arkaluontoisia ja vaikeita asioita. (Halonen & Kuortti 2018.)

Nuorten parissa työskenteleviä olisi tärkeä kouluttaa näyttöön perustuvalla tiedolla, jotta he voivat antaa nuorille ajankohtaista ja luotettavaa tietoa seksuaaliväkivaltaan liittyen. Jollei koulun henkilökunta pysty tarjoamaan luotettavaa tietoa aiheeseen liittyen, olisi tärkeää saada nuorille tietoa joltain ulkopuoliselta taholta, joka on tietoinen aiheesta. (Guyon ym. 2023.)

2.3 Seksuaalikasvatus

Terveyskasvatus on ollut osa suomalaista koulutusjärjestelmää 1900-luvun alusta lähtien. Ihmissuhteisiin ja sukupuoleen liittyvä kasvatus tuli osaksi opetussuunnitelmaa kuitenkin vasta 1970-luvulla. Koulujen seksuaalikasvatus kehittyi merkittävästi 1970–1980-luvuilla, ja opetukselle asetettiin tuolloin vähimmäisvaatimukset. Koulujen terveyskasvatus kuitenkin taantui jonkin verran 1990-luvun laman aikana, ja sisältö poistettiin opetussuunnitelmasta. Näin ollen seksuaalikasvatuksen määrä kouluissa väheni huomattavasti. Tätä seurasikin raskauksien ja aborttien lisääntyminen. Terveyskasvatus palautettiin 2000-luvun alussa takaisin perusopetuslailla keskeiseksi oppiaineeksi. Tämän muutoksen myötä myös seksuaalikasvatus nousi jälleen esiin, erityisesti 13–15-vuotiaille opiskelijoille. (Honkasalo 2018.)

Seksuaalikasvatus tarkoittaa seksuaalisuuden sosiaalisten, fyysisten, vuorovaikutteisten, emotionaalisten, sekä kognitiivisten näkökohtien oppimista ja sen tavoitteena lasten ja nuorten kohdalla on suojella ja tukea näiden kehitystä seksuaalisesti (WHO 2010). Terveyttä tukevan kasvun ja kehityksen käsittelyssä, seksuaalisuus ja seksuaaliterveyden eri osa-alueet sekä seksuaalinen kehittyminen ja sukupuolten ja seksuaalisuuden moninaisuus ovat keskeisiä teemoja (Bildjuschkin 2015, 3).

Lapset ja nuoret hankkivat ja saavat kasvuprosessinsa aikana pikkuhiljaa tietoa ja heille alkaa kehittymään intiimeihin suhteisiin, ihmiskehoon ja seksuaalisuuteen liittyviä arvoja, mielikuvia, asenteita ja taitoja. Lapset ja nuoret saavat tietoa useista eri lähteistä. Esimerkiksi mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi merkitys vanhemmilla on seksuaalikasvatuksessa. Jo pienelle lapselle annetaan seksuaalikasvatusta jatkuvasti, vaikkei se tapahtuisikaan tietoisesti. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhempien suhtautuminen toisiinsa, sukupuoliroolien näkyminen, vanhempien hellyyden osoitukset, sekä sukupuolielinten nimeäminen. (WHO 2010.)

Nuorten seksuaalikasvatus parantaa toisen ihmisen kunnioitusta ja arvostusta. Seksuaalisuudesta puhuttaessa nousee usein esiin tabuja, erilaisia uskomuksia, käsityksiä ja

haitallisia asenteita, joten seksuaalikasvattajan on hyvä huomioida nämä nuoren kanssa keskusteltaessa. (Santalahti 2018a.)

Pakarinen ja kumppanit (2014) ovat tutkineet ammattikoululaisten nuorten seksuaalikäyttämistä. Tutkimuksesta käy ilmi, että seksuaalikasvatuksessa on tärkeää auttaa nuoria nauttimaan seksuaalikäyttäytymisen positiivisista puolista ja vähentää siihen liittyviä riskejä. Seksuaalikasvatuksessa on tärkeää korostaa nuorelle molempien osapuolten vastuuta omasta ja kumppanin seksuaaliterveydestä. Nuorten seksuaalikasvatuksessa on hyvä huomioida monimuotoinen ja aktiivinen seksuaalikäyttäytymien, sekä suuseksin ja anaaliyhdyntöjen yleisyys. Seksuaalisen monimuotoisuuden huomioimisen lisäksi nuoria kohdattaessa on tärkeää välttää hetero-oletusta. (Pakarinen ym. 2014.)

2.4 Raskauden ja seksitautien ehkäisy

Vuonna 2023 tehdyn THL:n kouluterveyskyselyn mukaan lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sukupuoliyhdyntässä oli ollut 34,1 %. Tästä tyttöjen osuus oli 35,9 % ja poikien 31,4 %. 10,8 % kyselyyn vastanneista ilmoitti, ettei ole käyttänyt ehkäisyä viimeisimmän yhdynnän aikana, tässä osiossa tyttöjen osuus poikiin verrattuna oli hieman suurempi. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista sukupuoliyhdyntässä oli ollut 51,3 %, tästä tyttöjen osuus oli 58 % ja poikien 46,3 %. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 14,3 % ilmoitti, ettei ole käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä, siitä poikien osuus oli hieman suurempi. Kun verrataan tuloksia 8–9-luokkalaisiin huomataan, että toisen asteen opiskelijoista suurempi määrä ilmoitti käyttäneensä ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä. (THL 2023.)

Sekä raskauden, että seksitautien ehkäisy on tärkeää nuorten seksuaalisessa kanssakäymisessä. Varmimmin sekä raskaudelta, että seksitaudeilta suojaa tuplaehkäisy, jolla tarkoitetaan esimerkiksi kondomin ja ehkäisytablettien yhtäaikaista käyttöä. Tuplaehkäisyä suositellaan erityisesti, jos kumppaneita on useita. Mitä varhaisemmassa vaiheessa nuori tulee seksuaalisesti aktiiviseksi, sitä yleisempiä raskaudet ja seksitaudit ovat. Nuoren kehityksen ollessa vielä kesken ovat usein psyykkiset ja fyysiset haitat, joita raskauksista ja seksitaudeista seuraa erityisen suuria. (Kaltiala-Heino ym. 2015.)

Ehkäisy menetelmiä on saatavilla useita (kuva 1). Yhdistelmäehkäisyvalmisteisiin eli estrogeenia ja progestiinia sisältäviin valmisteisiin kuuluvat ehkäisytabletti, rengas ja laastari. Progestiinia eli keltarauhashormonia sisältäviin ehkäisyvalmisteisiin kuuluvat minipillerit, ruiske ja kapseli. Ehkäisykierukat jaetaan hormonikierukkaan ja kuparikierukkaan. Ainut ehkäisy menetelmä, joka suojaa myös seksitaudeilta on kondomi. Tehokkaimpina ehkäisy menetelminä voidaan pitää kierukkaa ja kapselia, koska niitä käyttäessä ei voi tapahtua unohduksia. (Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2022.)

Halosen ja Kuortin vuonna 2018 julkaistun artikkelin mukaan nuorten keskuudessa seksitaudeista yleisin on klamydia. Alle 20-vuotiaiden osuus vuotuisista klamydiatapauksista on noin 20 % ja alle 25-vuotiaiden osuus 60 %. Alle 20-vuotiailla muita seksitauteja, kuten kuppaa, tippuria ja HIV-infektioita ilmenee vähäisissä määrin.

Nuorten kannalta parasta olisi, jos seksitautien diagnostiikka ja hoito olisivat mahdollisimman helposti saatavilla, kuten esimerkiksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteydessä. HPV-, eli papilloomavirusrokotteet parantavat myös osaltaan nuorten seksuaaliterveyttä. (Halonen & Kuortti 2018.)

2.6 Teiniraskaudet

Teiniraskaudet ovat usein suunnittelemattomia ja niillä tarkoitetaan alle 20-vuotiaiden raskauksia. Erityisesti sosiaalihuollon asiakkaat ja nuoret, jotka tulevat rikkonaisista perheistä omaavat korkeamman riskin tulla raskaaksi teini-iässä. Teini-ikäisenä raskaaksi tulemiselle altistavia tekijöitä ovat myös oman äidin tai sisaren kokema teiniraskaus, sekä vanhempien vähäinen koulutus. Teini-ikäisenä raskaaksi tulevilla nuorilla esiintyy suomalaistutkimuksen mukaan jo lapsena ikätovereihin verrattuna enemmän käytöshäiriöitä. (Gissler ym. 2023.) Suunnittelemattomien raskauksien ehkäisyyn vaikuttavat jo alakouluikäisenä aloitettu seksuaalikasvatus, aktiivinen ohjaus, säännölliset kontrollit ja ehkäisyyn liittyvien esteiden huomioiminen (Halonen & Kuortti 2018).

Teiniraskaudella on huomattu olevan myös yhteys suurempaan psykiatriseen sairastavuuden riskiin aikuisiällä. Teiniraskaus ei pelkästään yksinään lisää tätä riskiä vaan lapsuuden kokemukset, perheen sosioekonominen tausta, riskikäyttäytyminen ja alttius mielenterveyden häiriöille yhdessä teiniraskauden kanssa suurentavat psykiatrisen sairastavuuden riskiä. Ehkäisyn helppo saatavuus on vahvasti yhteydessä suojatun yhdynnän toteutumiseen. Teiniraskauksia ja siihen liittyviä terveysongelmia pystytään ehkäisemään panostamalla entisestään matalankynnyksen nuorisoystävällisiin ehkäisy- ja seksuaalipalveluihin. (Gissler ym. 2023.)

Alle 20-vuotiailla raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet koko 2000-luvun ajan merkittävästi. Nuorten raskaudenkeskeytyksiä toteutetaan huomattavasti vähemmän, kuin kaikille lisääntymisikäisille naisille keskimäärin ja luku on merkittävästi pienempi kuin 10 vuotta sitten. Tähän on vaikuttanut eniten seksuaalikasvatuksen tuleminen pakolliseksi osaksi koulujen opetussuunnitelmaa vuonna 2001, jälkiehkäisyn reseptipakon poistaminen alle 15-vuotiailta, sekä monissa kunnissa käyttöön otettu nuorten ilmainen ehkäisy. (Gissler & Heino 2021.)

3 Opinnäytetyön toteutus

3.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus sopii sellaisen aiheen lähestymiseen hyvin, josta on jo aikaisempaa tutkimustietoa, sillä kirjallisuuskatsaus menetelmänä tuottaa aikaisempaan tietoon sekä tutkimuksiin pohjautuvaa tietoa. (Kangasniemi ym. 2013, 294.) Kirjallisuuskatsauksessa kuvaillaan tarkasti aiheeseen liittyvät keskeiset käsitteet, haku- sekä valintakriteerit ja käytetyt tietokannat. Kattavalla hakuprosessilla pyritään löytämään laadukkaat sekä tarkoituksenmukaiset alkuperäistutkimukset tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on luoda kuva siitä, mitä valitusta aiheesta jo tiedetään ja mitä taas ei. Kirjallisuuskatsaukseen liittyvien aineistojen hakuprosessi aloitetaan uusimmasta kirjallisuudesta ja siitä edetään ajallisesti taaksepäin. (Vilka 2023.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus rakentuu tutkimuskysymysten asettamisesta, aineiston valitsemisesta, kuvailun rakentamisesta ja lopuksi tuotetun tuloksen tarkastelusta. Tutkimuskysymykset ohjaavat paljolti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tutkimusprosessia. Tutkimuskysymyksen tulee olla rajattu, jotta ilmiötä voidaan tarkastella riittävän syvällisesti, mutta toisaalta sellainen, että sitä voidaan tarkastella monista näkökulmista. Aineiston valinta määräytyy myös tutkimuskysymysten perusteella. Aineiston tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen sekä mahdollisesti avata, täsmentää tai kritisoida tutkimuskysymystä. (Kangasniemi ym. 2013, 291–295.)

Käsittelyosa on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ydin, siinä tutkimuskysymykseen pyritään vastamaan aineiston kautta laadullisena analyysinä sekä tekemään uusia johtopäätöksiä. Tarkoituksena on luoda aineiston sisäistä vertailua aikaisemman tiedon perusteella ja luoda uusia tulkintoja, alkuperäistä tietoa muuttamatta. Sisältöä pyritään analysoimaan kriittisesti ja tietoa yhdistetään eri tutkimuksista yhdeksi kokonaisuudeksi. (Kangasniemi ym. 2013, 296–297.)

Viimeisenä tarkastellaan tuloksia, keskeiset tutkimustulokset kootaan ja tiivistetään. Tämä osio sisältää sisällöllisen ja menetelmällisen pohdinnan tuotetusta tuloksesta. Jatkotutkimushaasteet sekä johtopäätökset käydään myös läpi tässä osiossa sekä arvioidaan etiikan ja luotettavuuden näkymistä tutkimuksessa. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

3.2 Tiedonhaku ja aineiston valinta

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tiedonhaussa käytettiin kotimaisia sekä kansainvälisiä tietokantoja. Lähteitä haettiin seuraavista tietokannoista: Medic, Finna, sekä Cinahl. Tämän lisäksi tiedonhaussa hyödynnettiin neljää lähdetä Terveysportista. Lisäksi hyödynnettiin avointa verkkohakua sekä Google Scholaria. Tiedonhaun vaiheet ja aineiston rajaukset on kuvattu taulukossa 1.

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Opinnäyte-työhön valitut
MEDIC	seksuaalisuus AND nuoret	2010–2023, vain kokotekstit, asiasanojen synonyymit käytössä suomi	13	5
	Teiniraskaudet	2010–2023, vain kokotekstit, asiasanojen synonyymit käytössä suomi	6	2
Google Scholar	seksuaalikasvatus	2015–2023	1830	1
FINNA	seksuaalikasvatus AND seksuaaliterveys AND nuoret	2010–2023 Lehti/Artikkeli	15	0
CINAHL	“sexual health” OR “sexual health care” AND “sexual education” AND “young adults” OR “adolescents”	2013 – 2023, full text	262	1
	“sexual health” OR “sexual health care” OR “sexual education” AND “youth” OR “adolescents” OR “young people” OR teen OR “young adult” AND Finland	2013-2023, full text	6	5
Avoin verkkohaku				7

Taulukko 1. Aineiston haku ja valinta

Tiedonhaussa aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit rajattiin sen mukaan vastaako artikkeli tutkimuskysymyksiin ja sijoittuuko julkaisu vuosille 2010–2023. Aineiston julkaisutekstin kieli rajattiin suomen ja englannin kieliin ja aineiston tuli olla vapaasti saatavilla joko oppilaitoksen kautta ilmaiseksi tai avoimena julkaisuna verkossa. Tiedonhaun rajaamisessa pyrittiin siihen, että aineistojen tieto on ajantasaista ja luotettavaa. Aineisto valittiin sen perusteella vastaako se esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Aineiston valintakriteerit on kuvattu taulukossa 2. Aineistoon valikoitui 14 julkaisua, jotka on esitelty liitteessä 1. Aineistossa on sekä laadullisia että määrällisiä tutkimuksia sekä katsausartikkeleita.

Aineiston sisäänottokriteerit	Aineiston poissulkukriteerit
koko teksti saatavilla	koko tekstiä ei saatavilla
vastaa tutkimuskysymyksiin (esim. suomalainen seksuaalikasvatus, seksuaalikasvatuksen riittävyys suomessa)	ei vastaa yhteenkään tutkimuskysymykseen
julkaistu 2010–2023	julkaistu ennen vuotta 2010
Julkaisuteksti suomi tai englanti	julkaisuteksti muu kuin suomi tai englanti

Taulukko 2. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Kirjallisuuskatsaukseen valittujen julkaisujen laatua arvioitiin KATSE-menetelmän avulla, joka toimii laadun arvioinnin apuvälineenä. KATSE-menetelmä toimii tarkistuslistana tiedon laadun arvioinnissa. Listan ensimmäisessä kohdassa arvioidaan kirjoittajan asiantuntijuutta aiheeseen liittyen. Tämän jälkeen kiinnitetään huomiota tiedon ajantasaisuuteen ja tarkoitukseen. Lopuksi käydään läpi tiedon mahdollinen sponsorointi sekä evidenssi. Lista auttaa lukijaa arvioimaan tiedon luotettavuutta. Valitun aineiston kirjoittajat olivat asiantuntijoita alallaan. Pyrimme käyttämään julkaisuja, joiden tieto on ajankohtaista. Julkaisut vastasivat sekä tarkoitukseen välittää tietoa että tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyössä käytettiin julkaisuja, joita on rahoittanut vain luotettava taho, esim. THL ja Väestöliitto. Julkaisujen tieto perustuu aiempiin tutkimuksiin ja aineistot ovat puolueettomia. (Fimea 2022.)

3.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähteistä sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysi voi olla joko induktiivista eli aineistolähtöistä tai deduktiivista eli teorialähtöistä. Induktiivista sisällönanalyysiä ohjaa tutkimuksen ongelmanasettelu, sekä se perustuu lähinnä induktiiviseen päättelyyn. Siinä sanoja luokitellaan niiden teoreettisen merkityksen pohjalta. Induktiivista lähtökohtaa on aiheellista käyttää silloin, kun aikaisempi tieto on hajanaista tai asiasta ei

juurikaan tiedetä. Siinä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jossa on huomioitava, etteivät aikaisemmat havainnot, teoriat tai tiedot ohjaa analyysia. Aineiston analyysin vaiheet ovat pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi eli käsitteiden muodostaminen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167.)

Aineiston analysointi aloitettiin lukemalla julkaisut läpi, tutkimuskysymykset mielessä. Tekstejä luettiin useamman kerran yleiskäsityksen muodostamiseksi. Aineiston analysoinnissa käytettiin apuna teemoittelua. Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan teemoitetulla tarkoitetaan sitä, että valitaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia ja aineistolle tyypillisiä piirteitä. (Juhila.)

Aineistosta pyrittiin löytämään tutkimuskysymyksiin vastaavat tiedot ja teemat. Ensimmäiset valitut ilmaukset kirjattiin ylös, jonka jälkeen ne ryhmiteltiin. Ryhmittelyssä ilmauksia vertailtiin keskenään ja saman merkityksen omaavat asiakokonaisuudet jaettiin omiin ryhmiinsä. Aineistosta poimituista ilmauksista muodostettiin tutkimuskysymyksiin vastaamisen perusteella ala- ja yläluokkia. Esimerkki sisällönanalyysistä on esitelty taulukossa 3.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Nuoret tarvitsevat tietoa, miten seksin yhteydessä toimitaan, mutta koulussa saatu opetus pystyy vastaamaan tähän vain harvoin. Jos nuoret eivät saa koulusta tarvitsemiaan vastauksia, voivat he koittaa etsiä tietoa epävirallisista tietokanavista, kuten pornosta. Kouluissa tapahtuvan seksuaalikasvatuksen olisikin hyvä tunnistaa nuorten tietotarpeet ja reagoida ajan ilmiöihin	Opetus ei vastaa riittävästi nuorten tiedon tarpeeseen. Tiedon puuttuessa nuoret käyttävät epävirallisia tiedonlähteitä. Kouluissa tapahtuvan seksuaalikasvatuksen tulee tunnistaa nuorten tietotarpeet ja reagoida ajan ilmiöihin.	Seksuaalikasvatuksen laatu Nuorten tarpeisiin vastaaminen	Seksuaalikasvatuksen riittävyys

Taulukko 3. Esimerkki sisällönanalyysistä

4 Tulokset

4.1 Seksuaalikasvatus Suomessa

Seksuaalikasvatusta tarvitaan koko ihmisen elinkaaren ajan. Vanhempien rooli seksuaalikasvattajana alkaa jo lapsen ollessa pieni. Pienten lasten kohdalla seksuaalikasvatusta voidaan kutsua kehotunnekasvatukseksi, sillä pienillä lapsilla seksuaalisuus on lähinnä kehon ihmettelyä sekä omaan kehoon tutustumista. Kotona näkyvät sukupuoliroolit, vanhempien suhde toisiinsa sekä hellyyden osoitukset ovat osa lapsen seksuaalikasvatusta. Lapselle on tärkeää opettaa positiivista, lapsen tasoista tietoa sekä oman kehon kunnioittamista. Jokainen aikuinen, joka toimii lapsen tai nuoren kanssa on seksuaalikasvattajan roolissa. Tämän vuoksi huomiota kannattaa kiinnittää omiin seksuaalisuuteen liittyviin arvoihin sekä asenteisiin. Tilanteessa, jossa vanhemmalla on mahdollisia kipukohtia seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, saattaa hän tiedostamattaan siirtää niitä lapselleen. (Väestöliitto.) Vanhempien antama seksuaalikasvatus on niin sanottua epävirallista kasvatusta, ja virallista seksuaalikasvatusta antavat ammattikasvattajat sekä lapsen/nuoren opettajat (THL 2015, 14).

Nuoren tullessa murrosikään, voi omat vanhemmat tuntua liian läheisiltä, jolloin tietoa seksuaalisuudesta haetaan myös muualta. Nuori tarvitsee monipuolista ja ammatillista seksuaalikasvatusta, joten on positiivista, että tietoa saa muualtakin kuin omilta vanhemmilta. Nykyisin seksuaalisuuteen liittyvistä asioista on monia mielipiteitä ja seksuaalisuus on esillä myös sosiaalisessa mediassa. Tämän vuoksi vanhemmilla onkin tärkeä rooli aloittaa seksuaalikasvatus tarpeeksi ajoissa ja auttaa nuoria käsittelemään omaa seksuaalisuuttaan sekä sen kypsymistä. (WHO 2010, 22–23.)

Terveystieteiden opettajat toimii oppilaitoksissa ennen kaikkea terveyttä edistävän ammattilaisen roolissa. Koska seksuaalisuus ja siitä huolehtiminen katsotaan osaksi ihmisen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, on seksuaaliterveyden edistäminen myös tärkeä osa terveydenhoitajan työtä. Toisen asteen opiskelijoille tehdään kaksi määräaikaista tarkastusta. Terveystieteiden opettajan tarkastus ensimmäisenä vuonna ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena vuonna. Seksuaali- ja lisääntymisterveyttä voidaan edistää opiskeluhuollossa esim. raskauden ehkäisynä, seksitaudeista ja niiden ehkäisystä tiedottamisena, parisuhdeneuvontana sekä seksuaaliväkivallan kartoittamisella ja ehkäisyllä. (Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 50.)

4.2 Seksuaalikasvatuksen vaikutukset seksuaaliterveyteen

Koulussa seksuaalikasvatus on osana terveystieto-oppiainetta, joka on osa 7–9. luokkalaisten opetussuunnitelmaa. Seksuaaliterveyssisällöt kiinnostavat nuoria, mutta niitä ei kuitenkaan terveystiedossa käsitellä, kun muutamina oppitunteina vuodessa. Seksuaalisuutta teemana voidaan käsitellä opettajan halutessa myös muissa aineissa, kuten biologiassa, uskonnossa, elämänkatsomustiedossa tai psykologiassa. Peruskoulujen seksuaalikasvatuksessa painotetaan seksitauteihin ja raskauden ehkäisyyn, koska näistä aiheista nuori hyötyy ja tällaisia tietoja hän tarvitsee. (Bildjuschkin 2016, 17.) Peruskoulussa annettu oikeanlainen seksuaalikasvatus on isossa merkityksessä, koska se on osa kaikkien oppivelvollisikäisten opetusta. Kun lisätään koululaisten tietämystä, edistetään heidän omaa seksuaali- ja lisääntymisterveyttään, sekä tulevien sukupolvien terveyttä ja hyvinvointia. (Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 16.)

Koulussa saadun seksuaalikasvatuksen sisältöön ja laatuun vaikuttaa opettajan motivaatio ja osaaminen. Pojat voivat kokea seksuaalikasvatuksen tyttökeskeiseksi, jolloin opetus ei vastaa heidän kysymyksiinsä. Se miten seksin yhteydessä toimitaan askarruttaa usein nuoria, mutta koulussa saatu opetus pystyy vastaamaan tähän vain harvoin. Jos nuoret eivät saa koulusta tarvitsemiaan vastauksia, voivat he koittaa etsiä tietoa epävirallisista tietokanavista, jolloin sisältö voi olla esimerkiksi pornoa. Kouluissa tapahtuvan seksuaalikasvatuksen olisikin hyvä tunnistaa nuorten tietotarpeet ja reagoida ajan ilmiöihin. (Halonen & Kuortti 2018.)

Media toimii yhtenä yleisimpänä tiedonlähteenä seksuaalisuuteen liittyvissä aiheissa sekä kysymyksissä. Tiedonlähteitä on suuri määrä ja tiedon laatu ei aina ole oikeellista tai ajankohtaista. Seksuaalikasvatuksen yksi osa-alue sisältää mediakasvatuksen, jonka tavoitteena on opettaa mediakriittisyyttä. Media voi antaa nuorille hyvin kapean kuvan seksistä sekä omien ja toisten odotuksista ja vaatimuksista. (Santalahti 2018a.) Internet on myös tuonut esiin uusia tapoja olla yhteydessä muihin ihmisiin, ja tämän vuoksi aiheuttanut keskustelua seksuaalikasvatuksesta, suostumuksesta, etiikasta ja seksuaalioikeuksista. Vanhempia kehoitetaan käymään keskusteluja nuorten seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvistä riskeistä ja haitoista sosiaalisessa mediassa. Poliisi voi toimia vierailevana luennoitsijana vanhempainilloissa suomalaisessa perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Poliisia pyydetään säännöllisesti johtamaan koulujen verkkoturvallisuustoimia, mukaan lukien tietoisuuden lisäämistä. 2000-luvulla kehitettiin paljon erilaisia yhteistyömalleja suomalaisen koulujärjestelmän ja poliisin välille. (Spišák 2022.)

Suomessa, kuten muuallakin länsimaissa, julkinen keskustelu pornografian vaaroista ja nuorten seksuaalisesta käyttäytymisestä on tullut entistä yleisemmäksi internetin

laajenemisen ja älypuhelimien kehittymisen myötä. Viimeisen vuosikymmenen aikana on raportoitu paljon siitä, kuinka media vahingoittaa, traumatisoi ja seksualisoi suomalaisia nuoria. Alaikäisten pornografian kulutus on esimerkiksi yhdistetty visuaaliseen häirintään sekä väkivaltaan sen aiheuttamien haitallisten vaikutusten vuoksi. (Spišák 2016.)

Spišákin (2016) tekemästä tutkimuksesta selviää, että epäselvät käsitykset pornografian aiheuttamasta vahingosta hämmentävät nuoria todellisuudessa enemmän kuin heidän kohtaamansa pornografinen sisältö. Toisin sanoen hyvin harvat seksuaaliterveyden asiantuntijoihin yhteyttä ottavista nuorista kokevat pornon itsessään haitallisena. Internetin ansiosta nuorten seksuaalisuus ja heidän pääsynsä seksuaaliseen sisältöön on tullut aikuisille näkyväksi tavalla, jota aikaisemmin ei ole havaittu yhtä selvästi. Todellisuudessa pornografiset sisällöt ovat kuitenkin olleet osa suomalaislasten nuorten arkea jo paljon ennen internetiä ja älypuhelimia. Tutkimuksessa tuodaan esille aikuisten velvollisuus tunnistaa se, että alaikäiset ovat aina olleet seksuaalisia ja heitä on mahdotonta eristää seksuaalisilta asioilta. Tutkimuksen tiedot osoittavat, että nuorille tulisi tarjota näyttöön perustuvaa perustietoa pornografian vaikutuksista alaikäisiin sen sijaan, että heille tarjotaan suhteettomia spekulatioita ja epäselviä käsityksiä sen aiheuttamista vahingoista.

Suomessa ulkomaalaistaustaisen ihmisten määrä on lisääntynyt monikulttuuristumisen myötä, joka vaikuttaa siihen, että yhä isompi osa nuorista tulee eri kulttuureista. Eri kulttuureista olevat lapset ja nuoret saavat suomalaisista kouluista vaikutteita, jotka poikkeavat heidän omista kulttuureistaan ja voivat hämmentää heitä ja aiheuttaa kotona kulttuurisia yhteentörmäyksiä. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla voi tulla tarve ottaa etäisyyttä omiin vanhempiinsa saadakseen hyväksyntää kaveriporukassa. Tämä voi vaikuttaa osaltaan siihen, että nuoret tytöt ja naiset voivat joutua kohtaamaan kunniaväkivaltaa omassa kodissaan. Joissain uskonnoissa voidaan edelleen pyrkiä harjoittamaan tyttöjen ympärileikkauksia ja alaikäisten pakkoavioliittoja, jotka ovat Suomessa vakavia rikoksia ja näistä täytyy aina tehdä lastensuojelu- ja rikosilmoitukset. (Brusila 2023.)

Monen Suomessakin olevan kotoperäisen uskonnon keskuudessa esiintyy tiukkoja sääntöjä seksuaalisuudelle. Esimerkiksi homouteen suhtaudutaan monissa uskonnoissa kieltävästi ja se märitellään synniksi. Lestadiolaiset eivät hyväksy abortin tekemistä tai ehkäisyn käyttöä missään tilanteissa. Jehovan todistajien keskuudessa homoudesta puhuminenkin on kiellettyä ja he kieltävät myös abortin, sekä seurustelun ennen avioliittoa. Romaniväestössä hävettävänä pidetään kaikkea seksuaalisuuteen liittyvää, kuten kuukautisia, eikä niistä yleisesti puhuta. Romaninuoret, jotka seurustelevat saattavat tämän takia karata pois kotoa. (Brusila 2023.)

Kouluissa ja opiskeluterveydenhuollossa on tärkeä huomioida eri kulttuureista ja uskonnoista tulevat nuoret opetuksessa ja seksuaalikasvatuksessa. Jokaisella nuorella on oikeus tulla kohdatuksi arvokkaana yksilönä, joka on ainutlaatuinen, eikä vain syntyperänsä, uskontonsa tai etnisen alkuperänsä stereotyyppisenä edustajana. Intiimeistäkin asioista ja nuoren omista mielipiteistä voi olla mahdollista puhua nuoren kanssa, kun asioista puhutaan kulttuurisensitiivisesti, kunnioittavasti ja perustellen ja luodaan nuorelle luottamuksen tunne. (Brusila 2023.)

4.3 Toisen asteen tarjoaman seksuaalikasvatuksen riittävyys

Useat tutkimukset korostavat seksuaalikasvatuksen korkeaa laatua Suomessa verrattuna muuhun Eurooppaan. Maahanmuuton lisääntyessä Suomessa pyritään yhä enemmän kiinnittämään huomiota maahanmuuttajien seksuaali- ja terveysasioihin. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että vaikka suomalainen seksuaali- ja lisääntymisterveys on kansainvälisesti verrattuna hyvää, maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyy erityisiä haasteita. Terveystiedon oppikirjoissa kulttuurisista, sosiaalisista ja psykologisista ulottuvuuksista ei puhuta juuri lainkaan tai ne jäävät hyvin pinnallisiksi. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että koulupohjainen seksuaalikasvatus on hyvin aikuisjohtoista ja nuorten näkökulmat, arvot ja toiveet seksuaalisuuteen ja sen toteutumiseen liittyen puuttuvat edelleen kasvatusprosesseista ja sisällöistä. Nuorten näkökulmien kuunteleminen ja huomioiminen olisi entistäkin tärkeämpää tilanteessa, jossa nuorempi sukupolvi on monikulttuurisempi kuin koskaan ennen. Näin koulun seksuaalikasvatus olisi riittävän monipuolista ja nuorten kokemuksia kunnioittavaa. Seksuaalisuuskasvatuksen tulisi perustua nuorten omaan tietoon ja käsitykseen seksuaalisuudesta. (Honkasalo 2018.)

Lukiolaisilla on tutkittu olevan parempi tietämys seksuaalikäyttäytymisestä verrattuna ammattiin opiskeleviin ikätovereihin. Pakarisen ja kumppaneiden (2017) tekemän tutkimuksen mukaan kolmanneksella ammattiin opiskelevista 15–19-vuotiasta oli erittäin heikot tiedot seksuaalikäyttäytymiseen liittyen. Poikien tulokset olivat heikommät verrattuna tyttöihin, ja 2000-luvulla sukupuolten väliset erot ovat kasvaneet. Tytöillä hyvä koulumenestys ja hyvät tiedot seksuaalikäyttäytymiseen liittyen liittyvät toisiinsa, kun pojilla sen sijaan seksuaaliopetus ja hyvät seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ovat liitoksissa toisiinsa. Tuloksissa tuli ilmi, että nuoret pitävät merkittävimpana seksuaalikäyttäytymiseen liittyvän tiedon lähteenä oppilaitosta. Seksuaaliopetuksesta on todettu olevan hyötyä etenkin pojille. Nuorten tiedon parantamiseksi seksuaalikasvatuksessa olisi hyvä keskittyä monipuolisiin, sekä yksilön ja seksuaalisen monimuotoisuuden huomioon ottaviin menetelmiin. (Pakarinen ym. 2017.)

Positiivisemmat oppimiskokemukset sukupuolitaudeista, turvallisesta seksistä ja seksistä ylipäättään liittyivät merkittävästi parisuhteeseen. Aiheen ollessa ajankohtainen nuorelle, heidän oppimiskokemuksensa ovat myös positiivisempia. Tämä olisi tärkeää ottaa huomioon seksuaalikasvatusta kehitettäessä ja toteutettaessa, sillä eri kehitysvaiheissa olevien nuorten tavoittamiseksi tulisi käyttää erilaisia lähestymistapoja. Parisuhteessa oleva nuori on motivoitunut seksuaalikasvatuksen kohderyhmä, mutta kannattavaa olisi myös pohtia, miten aiheesta saadaan kiinnostava ja ymmärrettävä myös niille nuorille, joilla seurustelu ei ole vielä ajankohtaista. (Pakarinen ym. 2019.)

Seksuaalisuuden puheeksi otto kuuluu yhdeksi osaksi terveystarkastuksia, näiden lisäksi tarkastuksia voidaan järjestää yksilöllisen tarpeen mukaan. Terveystarkastusten lisäksi terveydenhoitaja voi tarvittaessa osallistua opetukseen. Tulevaisuudessa olisikin kannattavaa, jos terveydenhoitajan sekä terveystiedon opettajan yhteistyötä painotettaisiin entisestään. (Klemetti & Raussi-Lehto 2016, 40.) Terveystarkastusten henkilöstöllä on vastuu seksuaalisuuden puheeksi ottamisesta. Konkreettiset apuvälineet ja yhteistyö muiden nuorten parissa työskentelevien kanssa on usein välttämätöntä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon määräaikaistarkastuksissa pyritään tavoittamaan opiskelevat nuoret. Tarkastuksissa käsitellään seksuaaliterveyteen liittyviä tekijöitä. Nuoria, jotka eivät opiskele, on vaikeampi tavoittaa. Tällaisten nuorten kohdalla nuorisotyö ja kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita. (Halonen & Kuortti 2018.)

Pakarisen ja kumppanien ammattikoululaisten seksuaaliterveyden edistämistä koskevasta tutkimuksesta selvisi, että helppo pääsy kouluterveydenhoitajan vastaanotolle liittyi tilastollisesti merkitsevästi käsitykseen, että kondomien jakelu kouluissa on hyödyllistä, hyvin organisoitua ja kondomeja on helppo hankkia. Tutkimuksessa heräsi huoli niistä nuorista, joiden mielestä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle on vaikea päästä, sillä näillä nuorilla voi olla suurempi riski jäädä ilman seksuaaliterveyteen liittyvää ajankohtaista tietoa sekä tietoa ehkäisystä ja sen hankkimisesta. (Pakarinen ym. 2019.)

5 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tärkeä osa mitä tahansa tutkimusta tehdessä on eettisyyden, luotettavuuden, rehellisyyden sekä etiikan pohtiminen. Opinnäytetyön luotettavuus edellyttää eettisten näkökulmien huomioinnista sekä tieteen hyvien käytäntöjen noudattamista. (TENK 2023, 9) Vakimon (2010) mukaan eettiset periaatteet tutkimuksessa tulisi näkyä mm. tutkittavien yksityisyyden sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittamisena. Muita eettisiä periaatteita ovat tutkittavien tasa-arvoinen kohtelu ja saadun tiedon arvostaminen. Tuloksiaan ei saa käyttää niin, että muiden ihmisten elämä hankaloituu. Tällainen korostuu etenkin silloin, kun tutkitaan vähemmistöjä, muita kulttuureja tai hankalassa asemassa olevia ryhmiä. Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu keskeisesti pyrkimys tuottaa uutta ja merkityksellistä tutkimustietoa asioista, joista ei ole vielä riittävästi ajankohtaista tietoa. (Vuori 2021.)

Opinnäytetyössämme eettisyys ja luotettavuus näkyy siten, että lähteenä on käytetty vain luotettavia lähteitä ja lähteet on merkattu asianmukaisesti tekstiin sekä lähdeluetteloon. Kirjallisuuskatsauksen aineisto haettiin useammasta eri tietokannasta. Tiedonhaun rajauksilla pyrittiin saamaan mahdollisimman ajankohtaista tietoa, joka vastaa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Hyödynsimme työssämme taulukointia, sisällytimme työhön taulukot aineiston valintakriteereistä, sisällön analyysistä sekä kirjallisuuskatsaukseen valitusta aineistosta. Taulukoilla on pyritty selkeyttämään esim. sisällönanalyysejä ja näin ollen parantamaan tutkimuksen luotettavuutta.

Opinnäytetyötä tehtäessä kiinnitettiin huomiota siihen, että tieto tuodaan esille asianmukaisesti alkuperäiseen lähteeseen viittaamalla, jotta plagiointia ei tapahdu. Tutkimusta oli tekemässä kolme henkilöä, joka osaltaan voi vähentää virhetulkintoja. Menetelmänä oli kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joten erillistä tutkimuslupaa ei tarvittu. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei tarvitse myöskään miettiä osallistujien anonymiteettiä tai osallistujien vapaaehtoisuutta, sillä aineisto kerätään aikaisemmista tutkimuksista. (TENK 2023, 14.) Lisäksi opinnäytetyön luotettavuutta lisää KATSE-menetelmän hyödyntäminen.

5.2 Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaista seksuaalikasvatusta toisen asteen opiskelijoille suomessa tarjotaan ja koetaanko se riittäväksi. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää nuorten seksuaalikasvatuksen kehittämisessä. Tulokset vahvistivat aikaisempaa käsitystä siitä, että toisen asteen toteuttama seksuaalikasvatus ei ole laadultaan riittävää eikä vastaa nuorten tiedontarpeisiin sen vaatimalla tavalla.

Tutkimuksista paljastui, että lukiolaisten tieto seksuaalikäyttäytymisestä on parempi verrattuna ammattikoululaisiin. Nuoret kokevat toisen asteen tarjoaman seksuaalikasvatuksen hyödylliseksi ja tärkeäksi, mutta toisaalta myös riittämättömäksi ja pintapuoliseksi. (Pakarinen 2017.) Nuoret kokevat, että seksuaalisuuteen liittyviä asioita ei käsitellä riittävän konkreettisesti ja opetus ei vastaa nuorten tiedon tarvetta. Seksuaalikasvatus nähtiin toisinaan hyvin tyttökeskeiseksi. (Halonen & Kuortti 2018.) Parisuhteessa olevat nuoret osoittautuivat helpoiten tavoitettavaksi ryhmäksi seksuaalikasvatuksessa. Huoli heräsi siitä, miten tavoittaa myös ne nuoret, joilla parisuhde ei ole vielä ajankohtainen aihe. (Pakarinen ym. 2019.)

Nuoret toivovat, että seksuaalikasvatuksessa huomioidaan heidän näkökulmansa ja arvot sekä toiveet seksuaalisuuteen ja sen toteutumiseen liittyen. Seksuaalisuus kehittyy jatkuvasti, joten opetuksen olisi tärkeää tunnistaa nuorten eri tiedon tarpeet sekä reagoida ajan ilmiöihin. Seksuaaliopetuksen toivotaan olevan toiminnallista sekä konkreettista, nuoria tulee kannustaa myös itsenäiseen tiedonhakuun. Seksuaalikasvatuksen tulee olla sellaista, että nuori kokee sen koskevan myös itseään. (Halonen & Kuortti 2018.) Seksuaalikasvatuksen haastavuutta lisää se, että jokainen nuori kehittyy omaa tahtiaan, joten voi olla vaikeaa löytää tapa, jolla tavoittaa jokainen nuori. Tärkeintä on kuitenkin antaa nuorelle ajankohtaiset tiedot ja taidot, joilla hän voi huolehtia omasta seksuaaliterveydestään.

Riittämättömyys ja pintapuolisuus seksuaalikasvatuksessa näkyy varsinkin eri kulttuurien huomioimisessa. Yllättävää oli, että puutteita on löydetty myös terveystiedon oppikirjoista. (Honkasalo 2018.) Eri kulttuureista tulevat lapset ja nuoret saavat vaikutteita suomalaisista kouluista ja ne voivat poiketa heidän omista kulttuureistaan ja näin ollen hämmentää heitä. Koulujen seksuaaliopetuksen tulisi pyrkiä huomioimaan paremmin eri kulttuureista tulevat nuoret ja kulttuurien erityispiirteet. Lukion sekä ammattikoulun tulee tarjota tasavertaisesti yhtä tasokasta seksuaalikasvatusta riippumatta nuoren seksuaalisuudesta, sukupuolesta, etnisestä taustasta tai parisuhdetilanteesta.

Toisella asteella opiskelevat tytöt kokevat enemmän seksuaalista häirintää, väkivaltaa ja ahdistelua, verrattuna samanikäisiin poikiin (THL 2023). Ammattikoulun sekä lukioiden opettajilla ja rehtorilla on 1.8.2022 alkaen ollut velvollisuus ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta huoltajille (Opetushallitus 2022). Tutkimuksissa iänmukainen seksuaalikasvatus nähtiin tärkeässä roolissa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä. Seksuaalisen häirinnän ehkäisy aiheena esiintyy monissa oppiaineissa. (Laitinen ym. 2020.)

Opettaja vastaa opetuksen lisäksi myös luokan turvallisuudesta, järjestyksestä ja hyvinvoinnista. Mikäli opettajalla herää huoli oppilaasta, hän ohjaa oppilaan opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin tai on tarvittaessa yhteydessä huoltajiin. Alle 18-vuotiaan nuoren

kohdalla opettajien tulee tarvittaessa olla yhteydessä myös poliisiin ja lastensuojeluun. (Laitinen ym. 2020.) Ongelmana on se, että seksuaalista häirintää tapahtuu paljon sosiaalisen median kautta, jolloin aikuisen on vaikea huomata tilannetta ja puuttua siihen. Mediakasvatuksen merkitys näyttääkin isoa roolia seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä. Terveydenhoitajan vastaanotolla on tärkeää, että terveydenhoitaja osaa oikealla tavalla ottaa puheeksi seksuaalisen häirinnän. Aiheesta olisi hyvä keskustella, vaikka opiskelija ei itse toisi asiaa esille. Nuorten kanssa työskenteleviä on tärkeää kouluttaa tunnistamaan sekä ottamaan arkaluontoiset asiat puheeksi.

Tutkimuksissa kävi ilmi, että nuoret, jotka ovat sosiaalihuollon asiakkaana ja tulevat rikonnaisista perheistä, ovat suuremmassa riskissä tulla raskaaksi teini-iässä. Nuoren käytöshäiriöt, vanhempien vähäinen koulutus sekä äidin tai sisaren teiniraskaus on huomattu olevan myös yksi altistava tekijä teiniraskaudelle. Murrosiässä muuttuva kehon hormonieritys sekä impulsiivisuus yhdistettynä heikkoon sosioekonomiseen taustaan altistavat riskikäyttäytymiselle, kuten varhaiselle seksielämän aloittamiselle ja ehkäisyn laiminlyönnille. (Gissler ym. 2023.) Tärkeää olisi kiinnittää huomiota siihen, miten voitaisiin tunnistaa riskiryhmään kuuluvat nuoret ja miten seksuaalikasvatusta voitaisiin kohdentaa heidän tarpeisiinsa.

Seksitaudeista erityisesti klamydiatartunnat ovat nuorten keskuudessa yleisiä. Alle 20-vuotiaiden osuus vuosittaisista klamydiatartunnoista on noin 20 % ja alle 25-vuotiailla osuus on 60 %. Nuorten kohdalla tulisi kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että seksitautien testaus ja hoito olisivat mahdollisimman helposti saatavilla esimerkiksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteydessä. (Halonen & Kuortti 2018.) Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä ammatillisen oppilaitoksen oppilaista 14,3 % ja lukiolaisista 10,8 % ilmoitti, ettei ole käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä (THL 2023). Nuorten seksitautitartuntalukuja olisi tärkeää saada pienennettyä ja nuorten kanssa onkin tärkeää keskustella seksitautitestien merkityksestä jatkotartuntojen ehkäisyssä ja kondomin käytön tärkeydestä uuden seksikumppanin kanssa. Suomessa näyttäisi olevan hyvät lähtökohdat laadukkaaseen seksuaalikasvatukseen, mutta se ei määrältään sekä sisällöltään vastaa täysin nuorten tarpeisiin.

5.3 Jatkotutkimusehdotukset

Monikulttuurisuuden huomioiminen seksuaalikasvatuksessa osoittautui tutkimusten perusteella vähäiseksi, joten jatkotutkimusehdotuksena olisi, monikulttuurisuuden huomioiminen seksuaalikasvatuksessa. Tutkimuksessa voitaisiin pyrkiä selvittämään, millaisia opetusmalleja voidaan hyödyntää, jotta seksuaalikasvatuksessa huomioitaisiin eri kulttuureista tulevat nuoret. Tutkimuksessa selvitettäisiin kattavasti, millä tavoin monikulttuurisuus tällä hetkellä näkyy seksuaalikasvatuksessa. Esimerkiksi kyselyiden avulla voitaisiin selvittää, miten

nuoret kokevat monikulttuurisuuden huomioimisen ja miten he toivoisivat sen näkyvän seksuaalikasvatuksessa. Lisäksi jatkotutkimuksissa voisi selvittää miten voidaan huolehtia koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten seksuaalikasvatuksesta. Nuorilla on oikeus parhaaseen mahdolliseen seksuaaliterveyteen, minkä takia olisi erityisen tärkeää, että jokainen nuori saa laadukasta seksuaalikasvatusta riippumatta siitä opiskeleeko nuori vai ei. Nuorille voitaisiin esimerkiksi suunnitella ja toteuttaa mobiilisovellus, jossa on tietoa seksuaalikasvatuksesta ja -terveydestä. Tällöin jokaisella nuorella olisi saatavilla luotettavaa tietoa seksuaalisuuteen liittyen.

Tutkimuksista kävi ilmi, että toisen asteen opiskelijoista tyttöjen osuus seksuaalista väkivaltaa, sekä seksuaalista häirintää ja ehdottelua kokeneista on selvästi suurempi verrattuna saman ikäluokan poikiin. Jatkotutkimuksissa olisi hyvä tutkia enemmän sitä, mitkä syyt vaikuttavat siihen, että tyttöjen osuus poikiin verrattuna on niinkin suuri ja millä tavoin seksuaalikasvatuksessa ja koulun tarjoamassa seksuaaliopetuksessa voitaisiin tätä pyrkiä pienentämään tyttöjen osalta. Nuorille voitaisiin tehdä kyselytutkimus, jossa olisi kouluterveyskyselyä tarkemmin huomioitu seksuaaliterveys ja siihen vaikuttavat tekijät ja koittaa näin selvittää, mitkä seikat tyttöjen ja poikien välillä eroavat. Seksuaalinen väkivalta, sekä seksuaalinen häirintä ja ahdistelu voivat olla nuorelle traumaattisia kokemuksia, joten tutkimuksissa olisi myös tärkeää selvittää, ovatko seksuaalista väkivaltaa tai häirintää kokeneet nuoret hakeutuneet ammattiavun piiriin ja ovatko he saaneet sieltä tarvitsemaansa apua.

Lähteet

Bildjuschkin, K. 2016. Terveystiedon opettajien ja oppilashuollon käsityksiä seksuaalisuudesta, sen kohtaamisesta ja seksuaaliterveyden opettamisesta peruskoulussa. Kumitutkimus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.10.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131626/URN_ISBN_978-952-302-804-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatus. Teoksessa Bildjuschkin, K. (Toim.). 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. 3. Työpaperi 35. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 22.11.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%c3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Brusila, P. 2023. Erikulttuuristen nuorten intiimiys haasteenamme. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 139(4): 297–299. Viitattu 25.1.2024. Saatavissa <https://www.duodecimlehti.fi/duo17562>

Fimea. 2022. Miten arvioida lääketiedon luotettavuutta? Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 8.3.2024. Saatavissa https://fimea.fi/vaestolle/laaketiedon_luotettavuus/miten-arvioida-laaketiedon-luotettavuutta-

Gissler, M. & Heino, A. 2021. Raskaudenkeskeytykset 2020. Raskaudenkeskeytysten määrän väheneminen jatkui. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.11.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143534/Raskaudenkeskeytykset_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gissler, M., Heikinheimo, O., Jalanko, E. & Leppälahti, S. 2023. Pitkäaikaisterveys teini-raskauden jälkeen. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 139(3):222–228. Viitattu 7.11.2013. Saatavissa <https://www.duodecimlehti.fi/duo17541>

Guyon, R., Fernet, M., Brodeur, G., Couture, S., Hebert, M., Paradis, A. & Levesque, S. 2023. “I would have liked to be better prepared for the real things”: A qualitative analysis of school-based sexual health education received by girls who have experienced sexual dating violence. Canadian Journal of Human Sexuality, 32(1), 29–38. Viitattu 1.4.2024. Saatavissa DOI [10.3138/cjhs.2022-0041](https://doi.org/10.3138/cjhs.2022-0041)

Halonen, M. & Kuortti, M. 2018. Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 134(8), 873–879. Suomalainen Lääkäri-seura Duodecim. Viitattu 2.11.2023. Saatavissa <https://www.duodecimlehti.fi/duo14270>

- Helminen, M., Kylmä, J., Pakarinen, M. & Suominen, T. 2014. Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen. *Hoitotiede*, 26 (3), 166–176. Viitattu 7.11.2023. Saatavissa <https://journal-fi.ezproxy.saimia.fi/hoitotiede/article/view/128304>
- Hiltunen-Back, E., Komulainen, J. & Tarnanen, K. 2021. Seksitaudit. Duodecim. Terveyskirjasto. Viitattu 9.11.2023. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/khp00095>
- Honkasalo, V. 2018. Culture and sexuality in Finnish health education textbooks. *Sex Education*, 18(5), 541–554. Viitattu 30.1.2024. Saatavissa DOI [10.1080/14681811.2018.1437030](https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1437030)
- Juhila, K. Teemoittelu. Teoksessa Vuori, J. (toim.) 2021. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.3.2024. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kaltiala-Heino, R., Savioja, H. & Sumia, M. 2015. Seksuaalikokemukset ja mielenterveys nuoruusiässä. *Lääkärilehti*. 6/2015 vsk 70, 309–314. Viitattu 25.1.2024. Saatavissa <http://www.laakarilehti.fi.ezproxy.saimia.fi/tieteessa/katsausartikkeli/seksuaalikokemukset-ja-mielenterveys-nuoruusiassa/>
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*. 25 (4), 291–301. Viitattu 2.11.2023. Saatavissa <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3 painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. 2016. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet. Teoksessa Klemetti, R. & Raussi-Lehto E. (Toim.) Edistä, ehkäise, vaikuta – seksuaali- ja lisääntymisterveydentoimintaohjelma 2014–2020, 10. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Laitinen, K., Lahtinen, M., Haanpää, S., Järvinen, J., Granskog, P. & Turunen-Zwinger, S. 2020. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. Opetushallitus. Viitattu 16.3.2024. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

MIELI ry. 2021. Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Viitattu 7.11.2023. Saatavissa <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/seksuaalisuus-on-osa-ihmisyytta/>

Opetushallitus. 2022. Tunnista ja ehkäise seksuaalista häirintää ja väkivaltaa – Uusia materiaaleja ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoille. Viitattu 13.3.2024. Saatavissa <https://www.oph.fi/uutiset/2022/tunnista-ja-ehkaise-seksuaalista-hairintaa-ja-vakivaltaa-uusia-materiaaleja>

Pakarinen, M., Kylmä, J., Helminen, M., Suominen, T. 2017. Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ja asenteet. *Hoitotiede* 2017, 29 (2), 139–149. Viitattu 14.2.2024. Saatavissa <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128388/77511>

Pakarinen, M., Kylmä, J., Helminen, M., Suominen, T. 2019. Vocational school students' self-evaluations of a sexual health promotion intervention. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 33(4), 857–867. Viitattu 17.1.2024. Saatavissa DOI [10.1111/scs.12682](https://doi.org/10.1111/scs.12682)

Raskauden ehkäisy. Käypä hoito -suositus. 2022. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim, Suomen Gynekologiyhdistyksen ja Suomen Yleislääketieteen Yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 9.11.2023. Saatavissa <https://www.kaypahoito.fi/hoi50104>

Santalahti, T. 2018a. Nuorten seksuaalisuus ja seksuaaliterveys. Terveyskirjasto. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 7.11.2023. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00001>

Santalahti, T. 2018b. Nuorten seksuaalinen hyvinvointi, seksuaaliterveyskäyttäytyminen ja niiden uhkatekijät. Terveyskirjasto. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 7.11.2023. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00005>

Savioja, H., Helminen, M., Fröjd, S., Marttunen, M. & Kaltiala-Heino, R. 2018. Delinquency and sexual experiences across adolescence: does depression play a role? *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 22 (4), 298-304. Viitattu 1.2.2024. Saatavissa DOI [10.1080/13625187.2017.1374361](https://doi.org/10.1080/13625187.2017.1374361)

Spišák, S. 2022. 'Keep your private stuff private!': mitigating young people's intimate exchanges online. *Sex Education*, 22 (3), 321–334. Viitattu 29.1.2024. Saatavissa DOI [10.1080/14681811.2021.1932795](https://doi.org/10.1080/14681811.2021.1932795)

Spišák, S. 2016. 'Everywhere they say that it's harmful but they don't say how, so I'm asking here': young people, pornography and negotiations with notions of risk and harm. *Sex*

Education, 16 (2), 130–142. Viitattu 29.1.2024. Saatavissa DOI [10.1080/14681811.2015.1080158](https://doi.org/10.1080/14681811.2015.1080158)

TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 8.3.2024. Saatavissa https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2010. Maailman terveysjärjestö (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Viitattu 26.10.2023. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2023. Kouluterveyskyselyn aikasarjat perusopetus 8. ja 9. lk. lukio, aol, 2006–2023. Viitattu 2.11.2023. Saatavissa https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk2/nuoret/fact_ktk2_nuoret?row=952513L&row=952810L&column=alue-886778.&column=vuosi-952479.&column=ka-987089&column=taustatekija-888288&column=sp-888243&filter=vuosi-952479&filter=ka-987707&fo=1#

Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. 1. painos. Helsinki: Art House.

Vuori, J. 2021. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.2.2024. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Väestöliitto. Seksuaalikasvatus. Viitattu 22.11.2023. Saatavissa <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/>

Liite 1. Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto

Tekijät ja julkaisuvuosi	Nimi	Aineiston kuvaus (tutkimus, suositus...)	Tarkoitus	Keskeiset tulokset
Katriina Bildjuskin. 2016	Terveystiedon opettajien ja oppilashuollon käsityksiä seksuaalisuudesta, sen kohtaamisesta ja seksuaaliterveyden opettamisesta peruskoulussa	Tutkitaan seksuaalikasvatusta ja seksuaalisuutta opetussuunnitelmassa ja opetuksessa	Tutkimus on osa vuoden 2016 Kumita-kampanjaa	Peruskoulun opettajien terveydenhoitajien mielestä seksuaalisuus on myönteinen asia, josta on tärkeää keskustella nuorten kanssa.
Pirkko Brusila. 2023	Eri kulttuuristen nuorten intiimiys haasteenamme	Eri kulttuureista ja etnisistä taustoista tulevien nuorten seksuaaliterveyden haasteet	Pohtia miten monikulttuuriset nuoret pitäisi huomioida seksuaalikasvatuksessa	Monikulttuuristen nuorten kanssa voidaan puhua intiimeistäkin asioista, kun puhutaan kulttuurisensitiivisesti ja kunnioittavasti
Eerika Jalanko, Mika Gissler, Oskari Heikinheimo & Suvi Leppälähti. 2023	Pitkäaikaisterveys teiniraskauden jälkeen	Teiniraskauksien kielteiset vaikutukset terveyden yksilön kannalta,	Tutkimuksen tarkoitus on kertoa teiniraskauden jälkeisistä	Tieni-ässä raskaaksi tulleilla esiintyy paljon psykiatrasta sairastavuutta raskauden

		sekä merkitykset yhteiskuntaan	ongelmista ja psyykkisistä sairauksista ja siitä, miten se pitäisi huomioida nuorten terveyspalveluissa	jälkeen. Nuorisoystävälliset terveyspalvelut keskeisessä asemassa teiniraskauksiin liittyvissä terveysongelmissa.
Guyon Roxanne, Fernet Mylene, Brodeur Genevieve, Couture Stephanie, Hebert Martine, Paradis Alison & Levesque Sylvie. 2023	I would have liked to be better prepared for the real things”: A qualitative analysis of school-based sexual health education received by girls who have experienced sexual dating violence	Tutkitaan miten tytöt, jotka ovat kokeneet seksuaalista ahdistelua kokee seksuaalikasvatuksen koulussa	Tarkoituksena tutkia koetaanko koulussa tarjottava seksuaalikasvatus riittäväksi ja erityisesti kokevatko tytöt, jotka ovat kokeneet seksuaalista ahdistelua, että se vastaa heidän tarpeitaan	Opettaja pitäisi kouluttaa näyttöön perustuvalla tiedolla, jotta vältettäisiin puolueellisuuden, mielipiteiden tai ideologisten uskomusten sävyttäminen koulutuksen tarjontaan. Seksuaalinen suostumus on tärkeää teini-ikäisten tyttöjen seksuaalisen väkivallan ehkäisemiseksi, joten sen pitäisi olla pakollinen aihe koulussa.
Marjo Kuortti & Milla Halonen. 2018	Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin	Suomalaisnuorilla on parempi seksuaaliterveys, kuin koskaan aiemmin, mutta siitäkin huolimatta osa nuorista kokee paljon	Tutkitaan mitkä asiat vaikuttavat nuorten seksuaaliterveyteen ja kuinka sitä voisi parantaa.	Nuorten seksuaaliterveyteen vaikutetaan tehokkaimmin, kun huomioidaan kun huomioidaan laajasti yksilö, perhe, koulu, sekä yhteiskunta asenteineen ja palveluineen.

		ongelmia seksuaaliterveyteen liittyen.		
Helminen Mika, Kylmä Jari, Pakarinen Marja, Suominen Tarja. 2017	Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ja asenteet	Kuvataan 15–19-vuotiaiden ammattiin opiskelevien seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä asenteita ja tietoa.	Tutkitaan, millaiset tiedot ammattiin opiskelevilla on seksuaalikäyttäytymiseen liittyen	Verrattuna lukiolaisiin, ammattiin opiskelevien tiedot seksuaalikäyttäytymisestä ovat heikkommat. Erityisesti poikien seksuaalikäyttäytymiseen liittyvien tietojen lisääminen tulisi huomioida seksuaalikasvatuksessa
Helminen Mika, Kylmä Jari, Pakarinen Marja, Suominen Tarja. 2014	Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen	Tutkimuksessa käytettiin aineistoa, joka oli kerätty sähköisellä kyselylomakkeella kahdeksasta sattunnaisesti valitusta oppilaitoksesta.	Tarkoituksena kuvata ja selittää ammattiin opiskelevien seksuaalikäyttäytymistä	Nuoria tulisi auttaa seksuaalikasvatuksella vähentämään seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä riskejä ja nauttimaan sen positiivisesta puolesta.
Honkasalo Veronika. 2018	Culture and sexuality in Finnish health education textbooks	Tutkimuksessa tarkastellaan miten, kulttuurista moninaisuutta, sekä seksuaalisuutta käsitellään suomalaisissa terveystiedon oppikirjoissa.	Selvitetään, onko erikulttuurien käsittely terveystiedon oppikirjoissa puutteellista.	Kulttuurien huomioiminen oppikirjoissa jää osittain pinnalliseksi. Nuorten omat käsitykset näkemykset jäävät vähälle huomiolle seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa.

<p>Kaltiala-Heino Riittakerttu, Hanna Savioja & Maria Sumia. 2015</p>	<p>Seksuaaliko- kokemukset ja mie- lenterveys nuor- uusiässä</p>	<p>Seksuaaliko- kemusten ja mielenterveyden vaiku- tukset toisiinsa nuoruus- iässä.</p>	<p>Tarkoituksena on tutkia mitkä asiat nuorten sek- suaalisuudessa tai sek- suaalikäyttäytymisessä altistaa seksuaaliselle riskikäyttäytymisellä ja mielenterveyshäiriöille.</p>	<p>Varhainen sukupuolielämän aloittaminen ja riskejä ottava seksuaalikäyttäytyminen yh- distyvät nuoruusiässä mielen- terveyden ongelmiin.</p>
<p>Savioja Hanna, Helminen Mika, Fröjd Sari, Marttunen Mauri & Kaltiala-Heino Riit- takerttu. 2018</p>	<p>Delinquency and sexual experiences across adoles- cence: does de- pression play a role?</p>	<p>Poikkileikkaustutkimus, analysoitiin seitsemän ikäryhmän poikia ja tyt- töjä</p>	<p>Tarkoitus on selvittää ri- kollisuuden ja nuorten seksuaalisen käyttäyty- misen yhteys 14–20- vuotiailla nuorilla ja mikä masennuksen rooli on siinä.</p>	<p>Seksuaalinen aktiivisuus ja riskialtis seksuaalinen käyt- täytyminen ovat yhteydessä rikollisuuteen nuoren koko ke- hitysvaiheen ajan. Masennuk- sen huomioon ottaminen ei muuta näitä yhteyksiä mutta toisaalta masennus liittyy sek- suaaliseen aktiivisuuteen sekä seksuaaliseen riskinot- toon myös koko nuoruuden kehityksen ajan.</p>

<p>Pakarinen Marja, Kylmä Jari, Helminen Mika & Suominen Tarja. 2019</p>	<p>Vocational school students' self-evaluations of a sexual health promotion intervention.</p>	<p>Koostui kolmesta eri osasta: opettajan pitämä tunti seksuaaliterveydestä, tiedotus materiaali seksuaaliterveydestä ja kondomien jakelu koulun käytävillä. Tämän jälkeen annettiin sähköinen kyselylomake täytettäväksi.</p>	<p>Tutkittiin miten ammattikoululaiset arvioivat seksuaaliterveyden edistämistoimenpiteitä koulussa. Tutkimukseen osallistui neljä ammatillista oppilaitosta.</p>	<p>Lähes kaikki osallistujat olivat ainakin osittain tyytyväisiä lähiopetukseen. Uutta tietoa opittiin ainakin sukupuolitaudeista ja seksuaalisuudesta. Myös tiedotusmateriaalia luettiin ja osallistujat arvioivat itse oppineensa materiaaleista uutta. Oppilaat kokivat ilmaisen kondomien jakelun hyödylliseksi.</p>
<p>Spišák Sanna. 2022</p>	<p>Keep your private stuff private!': mitigating young people's intimate exchanges online</p>	<p>Tutkimus perustuu Rethinking Young People's Practices of Mediated Intimate Exchanges -tutkimukseen, joka on osa laajamittaista tutkimushanketta intiimiydestä suomalaisessa datavetoisessa kulttuurissa. Tutkimuksessa selvitetään, miten eri mediatyypit</p>	<p>Tarkoituksena selvittää miten suomen viranomaiset pyrkivät vaikuttamaan nuorten käyttäytymiseen sosiaalisessa mediassa ja kuinka tunnistaa vaara tilanteet.</p>	<p>Mikäli halutaan että nuoret kuuntelevat virallisia viestejä, on varmistettava, että nämä viestit ovat merkityksellisiä nuorten elämäkokemusten kannalta.</p>

		muokkaavat merkittävästi nuorten ja nuorten aikuisten odotuksia, tietoa ja käytäntöjä läheisissä ihmissuhteissa.		
Spišák Sanna. 2016	'Everywhere they say that it's harmful, but they don't say how, so I'm asking here': young people, pornography and negotiations with notions of risk and harm	Tutkimus perustuu aineistoon, joka koostuu 4212 seksuaalisuutta koskevasta kysymyksestä, jotka suomalaiset nuoret lähettivät seksuaaliterveyden asiantuntijoille.	Tutkimuksen tarkoituksena on avata uusia näkökulmia keskusteluun liittyen alaikäisten pornon kulutukseen, joka usein on liitetty haitalliseksi nuoren kasvulle ja kehitykselle.	Tutkimuksen analyysistä käy ilmi, että nuoret ovat tietoisia varhaiseen pornografian käyttöön liittyvistä haitoista ja riskeistä. Nuoret kuvailevat pornografiaan liittyvän riskipuheen enemmän hämmäntäväksi ja epämääräiseksi kuin itse pornografian.

THL. 2010	Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa.	Asiakirja muodostuu kahdesta pääosasta. Ensimmäisessä osassa luodaan yleiskatsaus seksuaalikasvatuksesta. Toinen osa muodostuu taulukosta missä esitetään mitä seksuaalikasvatuksen aiheita kussakin ikävaiheessa on käsiteltävä.	Tarkoituksena esitellä suositukset seksuaalikasvatuksen standardeiksi. Standardit kertovat mitä lasten nuorten täytyy tietää ja ymmärtää kussakin ikävaiheessa, jotta heidän seksuaalisuutensa voi kehittyä terveellä tavalla.	Taulukoissa listataan mitä kussakin ikävaiheessa tulee ottaa huomioon, niin että Seksuaalikasvatus on ikään nähden sopivaa ja huomioidaan nuoren kehitystaso ja käsityskyky. Mukautetaan myös kulttuurin, sosiaalisten tekijöiden ja sukupuolen mukaan.
-----------	---	---	--	---